

Juha-Matti Känninen

Yksintyöskentelevä dokumentaristi

Dokumenttielokuvan tekeminen yksin matkustaessa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi

Elokuvan ja television Koulutusohjelma

Opinnäytetyö

Päivämäärä 28.11.2016

Tekijä Otsikko	Juha-Matti Känninen Yksintyöskentelevä dokumentaristi
Sivumäärä Aika	34 sivua 11.11.2016
Tutkinto	Medianomi
Koulutusohjelma	Elokuvan ja television koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Televisio ja radio
Ohjaaja(t)	Lehtori Sami Huohvanainen ja Lehtori Teija Voudinmäki
<p>Tämä opinnäytetyö tutkii ja heijastelee tietoa tekijän ensimmäiseltä dokumentin tekomatkalta, joka tapahtui yksin. Opinnäytetyössä keskitytään jokaiseen dokumenttielokuvan tekemisen eri osa-alueeseen tekijän näkemyksen ja kokemuksen kautta. Dokumenttielokuvan kuvaukset olivat Intiassa, joten aihetta käsitellään matkailevan dokumentaristin näkökulmasta, johon kuuluvat äärimmäiset olosuhteet, minimalistinen kalusto ja erittäin pieni budjetti.</p> <p>Dokumentaristin toimenkuvaan kuuluvat esivalmistelut, kalusto, kuvaus, toimittaminen, haastattelut, ohjaus, editointi, musiikki ja viimeistelyn jälkeen jälkituotanto. Työssä kerrotaan joistain osa-alueista toisia enemmän, koska niiden sisällön laajuus ja haasteellisuus tekijälle henkilökohtaisesti vaihtelee.</p> <p>Työssä tuodaan paljon esille tekijän omia havaintoja ja työskentelytapoja. Dokumentintekoprojektia reflektoidaan. Jonkin verran on teknistä asiaa, mutta myös filosofiointia dokumentin teosta ja sen toteutustyyleistä. Dokumenttiprojekti vaatii hyvin paljon myös henkisiä vahvuuksia tekijältään, eikä todellakaan ole vain teknistä puurtamista.</p> <p>Työssä vertaillaan myös yksintyöskentelyä ryhmässä työskentelyyn ja neuvotaan kuinka selvittää tilanteista, jotka normaalisti vaatisivat ryhmää tai apuria. Opinnäytetyön tulisivat kertoa lukijalleen olisiko hänestä dokumentaristiksi yksin vai soveltuisiko hän paremmin ryhmätyöskentelyyn. Onko parempi opetella yksi dokumenttielokuvan osaamisalue hyvin vai opetella hallitsemaan kaikkia osa-alueita yksin, muttei niin perinpohjaisesti?</p> <p>Työssä käy ilmi, että dokumenttielokuvan teko yksin on hyvin laaja-alainen ja vaativa projekti.</p>	
Avainsanat	Yksintyöskentely, Dokumentaristi, Dokumenttielokuvan teko

Author Title	Juha-Matti Känninen Working alone as a documentarist
Number of Pages Date	34 pages 26 November 2016
Degree	Degree of Media
Degree Programme	Degree programme of Radio and Television
Specialisation option	Radio and television
Instructor(s)	Lecturers, Sami Huohvanainen and Teija Voudinmäki
<p>This thesis investigates and reflects information from first solo project as a documentarist while working and traveling, which was made completely alone. In this thesis concentration is on every single category part of project. Reflecting documentarists own vision and experience. Location of filming was in India so thesis handles topic with eyes of traveling documentary maker.</p> <p>As a documentarist job includes preparation, filming set, filming, interviews, directing, editing, music and post-production. In this thesis some topics comes up more, than others, because some are much wider than others. Also some topics are personally more challenging than others.</p> <p>This thesis will bring up perceptions and working methods. Some technical issues but also philosophy side of making documentary. This kind of document project needs lot of mental skills, not just technical type of work.</p> <p>This thesis will compare working alone to working as a group and how to handle situations which normally needs group or partner. This thesis tells to its reader, that could you be alone working documentarist or do you fit better in a group working. Is it better to learn just one part really well when working in documentary project or doing average level on each different job in documentary project</p> <p>This thesis tells lot about those thousands of details which builds this documentary together as a one. Project management and how to make your plans to come reality. It also brings up roles of a script and different versions how to make it. This thesis will tell that making documentary movie alone is multi-scale and demanding project.</p>	
Keywords	Working alone, Documentarist, Documentary making

1. Johdanto	1
2. Valmistautuminen	3
2.1 Matkustaminen	4
2.2 Kulttuuritekijät	5
2.3 Olosuhteet	6
3. Kalusto ja välineet	7
Varusteluettelo	9
4. Yksintyöskentelyn osa-alueet	10
4.1 Kuvaus	12
4.1.1 Haastattelut	13
4.1.2 Kuvitus	14
4.2 Äänitys	15
4.2.1 Haastattelut	16
4.2.2 Taustat	16
4.3 Musiikki	17
4.4 Ohjaus	17
4.5 Toimittaminen	18
4.6 Leikkaaminen	19
4.7 Tuottaminen	21
4.8 Käsikirjoittaminen	22
4.9 Materiaalin hallinta	23
5. Haastateltavat	24
5.1 Haastateltavien valmistelu	24
5.2 Dokumenttielokuvassa haastateltavien kysymyksiä	25
6. Raakaleikkaus	26
7. Journalismi	27
8. Jälkityöt	28
9. Filosofia	29
10. Loppusanat	31
Lähteet	33

1. Johdanto

Tämä opinnäytetyö käsittelee yksintyöskentelyä dokumenttielokuvan toteuttajana matkustaessa. Kirjoitan siitä nimellä dokumenttiprojekti, koska se oli minulle myös oppimista ja kokonaisuus on erittäin laaja. Reflektoin työssä Intiassa kuvatun puolituntisen dokumenttielokuvan tekoa.

Olen töiden kautta ajautunut yksintyöskentelyyn. Työelämässä moniosaaminen on korostunut vuosi vuodelta enemmän. Työnantajat vaativat nykyään moniosaamista ja uskon sen vielä yleistyvän tulevaisuudessa. Olen tehnyt jonkun verran pienimuotoisia tuotoksia yksintyöskentelymetodilla, mutta en ikinä lähellekkään puolituntista dokumenttielokuvaa kokonaisuutena. Olen tehnyt yksintyöskentelynä musiikkivideoita, inserttejä, mainoksia, haastatteluita ja ollut osallisena useassa dokumenttiprojektissa kuvaajana ja leikkaajana.

Yksintekeminen tarkoittaa paljon vastuuta ja tekemistä oli kyse mistä vain av-projektista. Kokopitkän dokumenttielokuvan teko oli tavoite, ja se tuntui aluksi aivan mahdottomalta, liian työläältä, mutta pian aloin tottua ajatukseen ja uskoni voimistui. Lähdin toteuttamaan projektia periaatteella tekemällä oppii ja virheistä viisastuu. Tekemistä ja virheitä riitti, mutta myös hyvää materiaalia alkoi kertyä. En ollut ennen tehnyt itsekseni mitään näin suurta ja vaativaa projektia. Pisin tuotokseni kaikkine osa-alueineen on luultavasti 15 minuuttinen ruoanlaittoinsertti Mtv3-kanavalle. Uskon paineen ja jännityksen antaneen myös voimaa ja motivaatiota. Elämähän on itsensä ylittämistä, joten otin dokumenttielokuvantekohaasteen vastaan ja aloin keräämään puuttuvia välineitä kasaan ja suuntasin lentokentälle.

Koko dokumenttiprojekti sai alkunsa elämäntapani kautta. Matkustan paljon ja halusin yhdistää sen kaikkeen ammatilliseen osaamiseeni, jonka olen saanut koulun ja työtehtävien kautta. Matkani oli kohdistuva Intiaan ja dokumenttiprojekti sai työnimeksi "Länsimaisen hyvinvoinnin pakolaiset". Tavoitteenani oli haastatella länsimaisista hyvinvointivaltioista kotoisin olevia ihmisiä, jotka asuvat tai matkustavat mielummin Intiassa tai jossain päin maailmaa, johon ei hyvinvointi ole vielä yltänyt. Tällä tarkoitan maita, alueita ja ihmisiä, jotka elävät keskimäärin noin dollarin päiväbudjetilla. Intiassa keskitulo on noin 30 dollaria kuussa ja ruoasta on pula. Silti he hymyilevät ja nauttivat elämästä todella paljon. Harvalla rikkaalla hymyä edes näkee sielläpäin. Todella moni

länsimaalainen onkin kyllästynyt kotioloihin ja matkustanut tai muuttanut kokonaan Intiaan, aivan erilaiseen kulttuuriin ja olosuhteisiin. Halusin tietää syyn tähän länsimaisten ihmisten parveiluun Intian kaltaisessa kehitysmaassa.

Olen itse vierailut useasti Intiassa ja huomannut oudon vetovoiman. Maa ja kulttuuri kiehtoo minua paljon. Kulttuuri on Intiassa erittäin rikas ja kirjava. Palaan sinne aina uudelleen. Halusin suuresti tietää mitä muut matkailijat tai maahan muuttaneet tunsivat näiden asioiden äärellä, ja jakaa heidän ajatuksiaan yleisesti suurelle yleisölle. Kuinka eri maista ja kulttuureista kotoisin olevat ihmiset kokivat Intian ja siellä matkailun? Siinä motiivini pähkinänkuoressa.

Alkuun projektin kokonaisuuden hallinta oli haastavaa. Minusta tuntui, että osa-alueita oli aivan liikaa ja niiden yhtäaikainen toteuttaminen erittäin oli vaikeaa. Kaikkia toimenkuvia olin jo tehnyt, mutten tietenkään samaan aikaan, samassa mittakaavassa ja ilman ryhmää. Projektin edetessä aloin hahmottamaan projektin raja-alueita sisällöllisesti, ja keskittyminen oleelliseen kehittyi koko ajan. Vaati paljon ajatustyötä ja suunnittelua, että löysin oikean tavan edetä projektissa.

Tässä opinnäytetyössä aion käydä asioita läpi dokumenttiprojektin kaikin puolin läpi käyneenä. Tarkastelen asioita ja huomioita, joita matkan varrella opin. Toivon teokseni inspiroivan monia lahjakkaita media-osaajia, jotka tahtoisivat matkustella, toteuttaa itseään ja omaa osaamistaan. Toivon teoksen myös vastaavaan moniin kysymyksiin, joita aihetta käsitellessä herää. Yksintyöskentely ei välttämättä sovi kaikille, joten toivon työni auttavan toteamaan, olisiko juuri lukijasta yksintyöskentelijäksi vai ei. Projektin laajuus ja moninainen yhtäaikainen työtehtävien hallinta arveluttaa aluksi. Opinnäytetyöni tarkoitus on selkeyttää projektin kokonaisuutta ja sen hallintakeinoja.

Yksintyöskentely työtapana on alkanut yleistymään tv- ja elokuva-alalla viime vuosien aikana. Olen päässyt seuraamaan aitiopaikalta Mtv3-tv-yhtiössä, kun useita työtehtäviä aletaan sysäämään yhden henkilön vastuulle ja ne jotka eivät kykene kuin yhteen toimenkuvaan, ovat saaneet luopua työpaikoistaan. Asialla on suora yhteys tv-yhtiöiden säästöihin ja kulujen leikkaamiseen. Itse tein välillä 4-5 toimenkuvaa saman viikon aikana ja myös muilta kollegoilta vaaditaan useamman toimenkuvan työtehtävien suorittamista. Jos ei osaamista ole, koulutetaan pikaisesti ja pinnallisesti. Aluksi useiden toimenkuvien opettelu ja hallinta oli stressaavaa, mutta näin jälkepäin olen kiitollinen, koska se lisäsi osaamistani. Osaamisen lisääntyessä hiipi tahto toteuttaa itseäni am-

matillisesti, jonka seurauksena poiki tämäkin dokumenttiprojekti. Uskon moniosaamisen olevan tulevaisuudessa elinehto tv- ja elokuva-alan työelämässä. Tässä dokumenttiprojektissa koeteltiin minun henkilökohtaisia ammatillisia rajojani, sekä monia rajoja myös henkisesti.

2. Valmistautuminen

Oma kokemus, taidot ja puutteet on hyvä kartoittaa ennen reissuun lähtöä. Itse alan miettimään siitä katastrofaalisesta päästä, eli mikä olisi pahinta mitä voisi käydä, ja näin ollen opin ennakkoinnin kautta varautumaan. Johtuu kohdemaasta Intiasta, missä kokemukseni mukaan voi olla hieman kaottiista. Kokemukseni aiheeseen auttaa ja helpottaa matkaa, ja koko projektia, Kokemus auttaa esimerkiksi varustautumisessa ja totuttelemiseen maan tapoihin, mutta myös vaikuttaa dokumenttielokuvan lopputuloseen. Tästä syystä pyrin katsomaan aihetta ensikertalaisen silmin, mutta en näyttämään sitä.

Kalusto parhaani mukaan pitämään selkäreppumaiseen kameralaukkuun ahdetun kaluston minimalistisena ja lähelläni aina matkustaessani säännöistä tai tavoista huolimatta. Yleensä kuskit ymmärtävät, jos et halua antaa reppuasi rahtilokeroon, kun kerrot repussa olevan kameran, tietokoneen ja muita kolahduserkkiä tavaroita. Normaali käytäntö kuitenkin on, että kaikki matkatavarat laitetaan esimerkiksi linja-auton katolle tai alas säilytystilaan, missä ne helposti kastuvat tai kolhiintuvat. Ehkei heti ensimmäisenä kannata mainostaa kantavansa kallista kuvauskalustoa julkisilla kulkuvälineillä liikkuessa. Joskus asiasta joutuu kuskin kanssa neuvottelemaan, mutta yleisesti kannattaa pitää kaluston koko mahdollisimman pienenä ja tai ottaa mukaan vain mitä tarvitsee. Näin välineet mahtuvat vaikka syliin matkustaessa, eikä niistä tarvitse olla huolissaan.

Henkinen valmistautuminen on jokaiselle varmaan erilainen. Itse hoidan kaikki kotimaan asiat ajoissa kuntoon ja pyrin minimoimaan kaikki ne asiat, joita joutuisin kauko-
mailla murehtimaan. Kotiin kesken jääneet asiat tuntuvat vaivaavan etäisyyden ansiosta aina moninkertaisina. Kannattaa pyytää joku luotettava taho katsomaan posteja ja muita käytännön asioita siksi aikaa, kun olet poissa kotoasi. Sitten kun viimein arkias-

kareet saa hoidettua ja matkavalmistelut on tehty, on aika lähteä toimiin. Reppaasti reppu selkään uutta materiaalia hankkimaan dokumenttielokuvaa varten.

Yksi varma asia on, etteivät asiat tule aina menemään kuin haluaisit. Pyri kuitenkin välttämään ylimääräisiä ongelmia pitämällä tavaroitasi huolta. Aina ei myöskään kannata valita sitä halvinta kuljetusta, vaan kannattaa vertailla liikkumiskeinoja ja hintoja reilusti ennen siirtymääsi. Pidemmillä siirtymillä osaa arvostaa pieniäkin mukavuuksia ja varsinkin nukkumismahdollisuutta. On aivan normaalia junalla tai bussilla matkustaessa, että matka voi kestää vuorokauden tai jopa enemmän.

Vakuutukset on myös hyvä olla kunnossa, jos sitä ei kalustolle saa, niin ainakin itsensä kannattaa vakuuttaa. Olosuhteet voivat olla rankkaa kalustolle, joten se vaatii hieman erikoishuomiota. Myös itsensä terveenä pitäminen on ehdottoman tärkeää. Yksinkertaisesti yksintyöskentelijällä kun ei ole tuuraajaa.

”Katmandu, Neal. Tammikuu 2002 / RIKU

Tultiin mestoille puoliltapäivin. Etsittiin guesthousea aika pitkään, olin vähällä flipata Thamelin kujia eestaas ravatessa. Vittu, 40 kiloo kamaa päällä! Miten helvetissä tässä jaksaa vielä 249 päivää?” (Milonoff Tuomas, Riku Rantala, Lähdenmäki Ari 2007.)

Joten suosittelen mahdollisimman kevyttä pakkausta, eli vain tarpeellinen mukaan, kantamista riittää. Yleiskunto, selkä- ja hartialihakset on hyvä pitää kunnossa. Prokejektin edetessä se tapahtuu kuin itsestään. Monesti kuvauspaikat voivat olla kaukana ja ainoa kulkumuoto kävely, niin peruskunnosta on hyötyä. Kukaan ei halua saapua haastattelupaikalle hengästyneenä ja hikiseenä. Yleensä kaupungeissa ympäri maailman on hyviä mahdollisuuksia täydentää varustustaan. Jopa kamerakalustoa, jos tarve vaatii.

2.1 Matkustaminen

Kohdemaassani Intiassa välimatkat ovat pitkiä ja hitaita. Kulkuyhteydet ja teiden kunto ovat usein heikkoja. Jos haluaa kuvata useissa eri lokaatioissa, joutuu alituisesti matkustamaan. Matkustaminen kuuluu asiaan, mutta voi joillekin aiheuttaa äärimmäistä huonovointisuutta. Jos kärsii helposti matkapahoinvoinnista, kannattaa kohdamaa vaihtaa toiseen tai pysyä pääteiden varsilla. Yleensä matkojen ongelma niin junassa kuin

bussissakin on tylsyys. Intiassa sekin on toisin. Yleensä ajaminen Intian liikenteessä on meluisaa, vaarallista ja kaoottista.

Toistaiseksi olen huomionnut seuraavat tavat viettää aikaa matkustaessa: katsella maisemia ja nauttia olemisestaan, sairastaa matkapahoivointia, pelätä henkensä edestä tai yrittää kuvata jotain kaiken sen kaaoksen keskellä, mutta kaikesta huolimatta pidä aina hyvä huoli tavaroistasi. Bussit ja junat ovat oiva paikka varkaille varsinkin pimeään aikaan. Olisi erittäin raskasta ja lopullista projektin kannalta, jos kalusto häviäisi tai varastettaisiin.

Jos matkustaminen on kuitenkin siedettävää, aikaa voi tosiaan kuluttaa ja hyödyntää hyvin katsomalla tai tallentamalla materiaalia. Kaikki kulkuvälineet tarjoavat mahdollisuuden tallentaa materiaalia matkustajan näkökulmasta. Ulkomailla dokumenttia tehdessä sitä tuntee todella olevansa matkustaja. Se on tämän tyyliselle kerronnalle luonnollinen näkökulma. Matkan varrella tulee aina vastaan jotain tallentamisen arvoista. Se voi olla vaikka kylän naisten kauppamatkan kovaäänistä keskustelua ääniarkistoon tai vaikka lumoavia ohikiitäviä maisemia kuvitukseksi. Itselläni tätä kulkuneuvoista otettua kuvallista materiaalia kertyi paljon ja olikin hienoa huomata leikkauspöydällä voitavansa poimia parhaat road-klipit päältä ja jättää vielä varalle hyviä otoksia. "Todellisuus tarjoaa aina yllätyksiä, käännteitä ja uutta materiaalia."(Aaltonen 2003, 156.)

2.2 Kulttuuritekijät

Pieni opiskelu paikalliseen kulttuuriin ennen matkaa voi olla suurelta häpeältä pelastava teko. Ei vaadi paljoa ottaa selvää matkakohteen uskonnosta ja keskeisimmistä tavoista. Sillä tavoin voi keskittyä itsevarmana oleelliseen tekemiseen. Monissa maissa on paljon uskonnollisia tapoja, joita ei missään nimessä halua loukata. Itselleni on kehittynyt luontainen halu ammentaa tietoa ja tapoja kohdemaista. Tavat voivat olla ihan tavallisia, mutta ehdottomia. Esimerkkinä Intiassa vasemman käden käyttö kättelyyn tai asioiden ojentamiseen otetaan hieman hämmentyneenä vastaan, koska vasemmalla kämmenellä huuhdellaan takapuoli. Hyviin tapoihin kuuluu siis käyttää oikeaa kättä. Kannattaa myös kysellä paikallisten tapahtumista ja juhlapäivistä. Paikalliset juhlat ovat näyttäviä ja hyviä kokemuksia. Monissa maissa kuten Intiassa, on erilaiset pistorasiat joihin tarvitsee adapterin. Myös sähköt voivat katkeilla, joten akkuja ja paristoja

tulee olla tarpeeksi varalle. Akut kannattaa pitää mahdollisimman täynnä mahdollisten sähkökatkojen varalta. Näin vaikei latausmahdollisuutta olekaan, pystyt työskentelemään tuntikausia.

Olen vierailut Intiassa monesti ennen tätäkin kertaa ja alkanut todella pitää maasta. Aihe ei voisi olla henkilökohtaisempi. Jossain vaiheessa ajatukseni olla objektiivinen aiheen suhteen alkoi vaivaamaan, mutta päätin ajatella toisin. En kuvannut kaatopaikkoja tai kurjuutta vaan ihmisiä, jotka olivat onnellisia Intiassa ollessaan. Päätin täysin olla näyttämättä kurjuutta, koska se ei ollut osa tämän dokumentin sanomaa tai mitä se aikoo viestittää. Tallennan siis aiheesta, josta pidän erittäin paljon ja erittäin onnelliseen tyyliin, harmonisiin värimaisemiin ja onnellisen objektiivisesti.

2.3 Olosuhteet

Matkustaessa missä vain päin maailmaa on otettava olosuhteet huomioon. Ensimmäisenä tulee mieleen tarkistaa sää ja poliittinen vakaus. Ulkoministeriön nettisivut kertovat sen hetkisen poliittisen tilanteen. Olosuhteet määrittävät myös mitä pakataan ja miten. Pukeutumiseen kannattaa varautua olosuhteiden ja sään perusteella.

Olosuhteet voivat yllättää suuresti, ja tärkeintä on pitää välineet suojassa. Oli sitten sade, aurinko, pöly, kosteus tai mikä vaan muu olosuhde ympärilläsi. Yleensä pakkasin paljon kuivia sanomalehtiä kuvauslaukkuun, jos oli kosteaa. Myös useat kerrokset muovia tai muovipusseja oli erittäin tarpeellista pitää mukana jos sade pääsee yllättämään. Jos jostain syystä joudut kuvauslaukkusi luovuttamaan kuskille tai pakkaajalle, esimerkiksi linja-autoon mennessä, on näissä tapauksissa syytä lisätä erittäin paljon pehmusteita. Matkalla laukut saavat usein kovaa kohtelua, eikä ketään kiinnosta, onko sisällä jotain kallisarvoista kuvauskalustoa.

Kaluston suojaamiseen kannattaa varautua aina hyvin. Esimerkkinä kosteus ja hiekka tekevät helposti tehtävänsä. Kesken projektin ei halua todeta linssin väliin kerääntyneen kosteutta tai hiekanjyviä optiikan välissä. Kaluston säilyttämistä lattialla kannattaa välttää pölyn ja ötököiden takia. Reppu kannattaa pitää aina suljettuna, kun se ei ole käytössä. Se voi ehkäistä esimerkiksi torakoiden pesiytymästä laukkuusi yön aikana. Sateellakin voi kuvata helpolla kikalla kastelematta kameraa. Helpoin tapa on teipata läpinäkyvä muovipussi kameran ympärille, tehdä objektiivin kohdalle reikä ja teipata se

tiiviksi. Tätä käytin itse monta kertaa ja totesin toimivaksi ja edulliseksi. Tuulen suhoiden takia kannattaa olla mikrofoneissa hyvät tuulisuojat ja ne myös suojaa mikrofonejasi pölyltä.

3. Kalusto ja välineet

Documentary film camer centralin arvostelussa, jos listataan parhaat dokumenttielokuvaan soveltuvat kamerat. Ehdokkat koostuvat, sekä digitaali- ,että järjestelmäkameroista. Nuo kaksi mallia ovat yleisimpiä dokumentteijjoiden keskuudessa. Kameroina minulla oli Canon 60D -järjestelmäkamera ja sen lisänä GoPro Hero4. Olisi ollut helpompaa ottaa mukaan jokin digivideokamera, jossa kameran painotus olisi suunniteltu erinäisten kuvallisten liikkeiden mahdollistamiseen. Päätökseni ottaa järjestelmäkamera pääkameraksi johtuu sen kuvanpiirrosta, johon olen erittäin viehtynyt. Sen syväterävyys mahdollistaa myös erityylisten otteen kuvakerrontaan. Digivideokameralla olisi ollut helpompaa tehdä ajoja ja liikkua kameran kanssa helpommin, kun taas järjestelmäkameralla liikkeet tuntuvat tökeröiltä ja sitä on paljon hankalampi liikutella kuvatessa muutenkin, mutta kuva on paljon elokuvamaisempaa verrattuna digivideokameraan. Minun piti tehdä valinta käytettävyyden ja kuvanpiirron väliltä. Otin siis suuren osan kuvamateriaalista jalustalta tai hyvin pienillä liikkeillä käsivaralta. Mielestäni siis järjestelmävideokameralla saa siis parempaa kuvaa ja, että sitä on huonompi käsitellä kuin taas digivideokameran kuva ei ole niin erikoista kun taas käsittelu on aivan huippuluokkaa.

Jalustana minulla oli laadukas kolmijalka kuulapäällä, josta pystyi rakentamaan kuulapäisen monopodin. Jalustaan panostus on tärkeää järjestelmäkameralla kuvatessa, koska se mahdollistaa pienet liikkeet kuvatessa. Kuulapään ansiosta esimerkiksi horisontaaliset pannaukset onnistuivat hyvin. Joskus olosuhteiden pakosta ei ole mahdollisuutta useisiin ottoihin. Näinä hetkinä osaa arvosta jalustaa ja sen kuulapään laatua, kun sattuu tallentamaan jonkin hienon hetken uskomattomalla liikkeellä ja pystyy luottamaan jalustaan sen kuvauksellisen hetken. GoProille oli oma pieni jalusta, mitä käytin

haastatteluissa toisena kamerana. Senkin vaatimattomasta käytöstä huolimatta kannattaa olla laadukas, sillä halvimmat jalustamallit tuntuvat hajoavan aivan vain mukana olosta.

Äänitysvälineinä minulla oli järjestelmäkameran salamasatulaan kiinnitettävä Roden mikrofoni, jolla sai tallennettua yleisääntä kuvaamisen yhteydessä. Mikrofonin kytketään kameraan mini-audioliitännällä, ja virtansa se saa paristosta. Käytin haastattelutilanteissa patterilla toimivia nappimikrofoneja, mikä oli halvin mahdollinen nappimikrofoni toteutus. Kolme metrinen piuha yhdistetään suoraan kameraan. Mikrofonin ja mini-audioliitännän välissä on pieni paristokotelo. Haastatteluissa hätävarana minulla oli minijalustalla varustettu Zoom H1. Jos nappimikissä oli jotain vikaa, (rätisee tai paristo loppu) pystyin paikkaamaan haastattelun ääntä Zoomilla. Eli kaikki äänitarvikkeet olivat paristojen varassa ja vielä kolmen erilaisen. Ei joka maailman kolkassa olekaan kaikkia paristomalleja saatavana, joten kannattaa varautua usealla varaparistolla.

Tietokoneena oli helposti repun selkäosaan laitettava Macbook Pro. Editointiohjelma na käytin Adoben Premiere prota. Tietokoneessa oli riittävästi tehoa raaka-editointiin ja tallensin koneen lisäksi kaiken varmuuskopioina erilliselle ulkoiselle kovalevyille. Varmuuskopioiden merkitystä ei tarpeeksi voi ylistää alkuperäisten tuhoutuessa. Yleensäkin minulla on tapana tehdä kahdet varmuuskopiot kaikesta. Säästän myös kuvatallenteet muistikorteilla, jos korttien määrä ja kapasiteetti sen sallivat. Tiedostot on hyvä varmuuskopioda ja laittaa koneelle aina kuvaupäivän päätteeksi. Kun kaikki tiedostot on saatu varmuuskopioitua, niin voi olla levollisin mielin. Näin pysyy myös ajantasalla mitä ja miten paljon tuli kuvattua. Näin saa myös hahmotettua kokonaisuutta ja tietää missä projektissa mennään.

Nykyajan tekniikka mahdollistaa ammattimaisen kuvauskaluston ja kevyen editointiyksikön kuljettamista koulurepun kokoisessa repussa. Painoa repullani oli noin 13 kiloa kokonaisuudessaan. Koko paketin hintahaarukka oli noin 6 tuhatta euroa. Pienenmäläkin rahalla saa kasattua oivan kuvauskaluston itselleen. Tämä mahdollistaa monelle aiheesta kiinnostuneelle mahdollisuuden ainakin kokeilla dokumentaristin töitä. Kaikki on saatavilla kompaktissa koossa, eikä hinnatkaan ole enää mahdottomia. Tottakai kalustoon saa uppoamaan loputtomasti rahaa, mutta oma kalustoni kuitenkin riittää ammattimaisen tuotannon tekemiseen pienessä koossa ja suhteessa pienellä rahalla. Kompaktiuden ansiosta saat kaluston mukaan minne menetkin. Sen kanssa on helppo ja vaivaton kulkea. Kalusto kulkee selässä pehmustetuissa lokeroissa, joissa kaikki väli-

neet on järjestyksessä ja nopeasti saatavilla. Jos vaikka ei sattuisikaan olemaan elokuvakoulussa, niin internetistä löytyy kursseja ja tietoa rajattomasti. Mikään ei ole siis esteenä.

Seuraavana luetteloin kuvauskalustoni, reppuni sisältö, mikä on ollut mukani jo useassa maassa ja osoittautunut toimivaksi kokonaisuudeksi av-tuotannoissa minne vain menen ja käytän näitä. Olosuhteet ei vaikuta, laatu on hyvä, käyttö nopeaa ja yksinkertaista.

Varusteluettelo

Canon 60D -järjestelmäkamera,
Objektiivi canon 50mm kiinteä,

Objektiivi Sigma 18-250mm laajakulmainen zoom,

Akkukahva, 3 x vara-akku, laturi,
GoPro Hero4 actionkamera,

GoPro kiinnityspaketti, vara-akku,
Manfrotto kuvausvalo, Sävylinssesjä,

Manfrotto kolmijalka kuulapäällä/ monopodi,

Mini kolmijalka / kahva, Linssinpuhdistusliinoja,

Matka-adapteri pistorasiaan, Rode yleismikrofoni,

Zoom H1 äänitallennin,
Audio-technika miniplugi nappimikrofoneja x 3,

Kaikkiin mikrofoneihin tuulisuojat,

Kaikkiin mikrofoneihin useita varaparistoja,
Useita sd ja micro-sd muistikortteja, 1 TB ulkoinen kovalevy,

Macbook Pro "15, Adobe Premiere Pro, laturi,
Marshall vastamelukuulokeet, Useita nappikuulokkeita,

Lowepro kamerareppu, Sadesuoja repulle.

Tuosta repusta voisin vielä sen verta mainita, että se on pitänyt työkaluni todella hyvässä tallessa pitkän aikaan. Kannatankin panostomista hyvään laukkuun, johon dokumenttielokuvantekovälineesi laitat. Tulet kantamaan sitä useita tunteja projektisi tyyliä riippuen. Omalla kohdallani se on jopa toiminut tyynynäni puhumattakoon sadoista käyttöpäivistä. Mitä isompi projekti on, sitä tärkeämmäksi väline tai varuste, jota käytät viikkokausia, muodostuu sinulle.

4. Yksintyöskentelyn osa-alueet

Suomessa yksintekijälle ei ole vielä oikein vakiintunutta nimikettä media-alalla. Jokaisessa tv-yhtiössä tai tuotantoyhtiöissä käytetään eri nimikkeitä tätä kuvaamaan, "moniosaaja", "juttutoimittaja" tai ihan vaan "toimittaja" ja monia muita. Englannin kielessä termi "videographer" on yleisemmin tiedossa media-alalla ja myös maailmalla käytössä. Kyllä suomeenkin tulevaisuudessa termi muodostuu, kunhan ajat hieman tiukkenevat ja moniosaaminen vielä yleistyy.

Tässä luvussa käyn läpi, kuinka toteutin dokumenttiprojektin yksintyöskentelyn eri työtehtäviä, osa-alueita ja vaiheita. Kirjoitan myös havaintoja omasta edistymisestäni dokumentaristina ja kehittymisestä usean yhtäaikaisen toimenkuvan tekemisessä. Ennakkoluuloni yksintyöskentelyyn muuttuivat suuresti ja haasteet joita kohtasin, tuntuivat välillä ylivoimaisilta. Täytyy aina muistaa, että tässä työtavassa kaikki on itsestä kiinni. Sairastumiset, olosuhteet, kulttuuri ja monet muut tekijät tuntuvat estävän sinua toteuttamasta suunnitelmiasi tai ainakin pakottavan muuttamaan niitä. Joskus homma sujuu ongelmitta, kun taas joskus joka sekunti materiaalia on tuskan takana. Voit tahdomattasi tehdä rikoksen tai pyhäinhäväistyksen kuvatessasi väärässä paikassa väärään aikaan. Erityisesti uskonnollisissa paikoissa on usein kuvauskielto tai ainakin mahdollisuus saada ongelmia paikallisten kanssa. Kieltoja kuvauksen suhteen kannattaa nou-

dattaa. Kameran takavarikointi ei edesauta projektia. Älä anna syytä joutua Intiassa poliisin luo. Se tuo yleensä vain loven budjettiin, vaikka et olisi mitään väärää tehnyt-kään. Aasiassa ja Intiaasa korruptio on osa kulttuuria.

Osa dokumenttiprojektin osa-alueista sujui ihan hyvin, kuten kuvaus. Jotkin osa-alueet olivat erittäin haastavia ja vieraampia minulle. Projektissa yksintekijä pääsee yhdistämään taitojaan luodakseen suurta teknistä ja taiteellista kokonaisuutta ja ensimmäinen palaute tulee heti, kun tekijä pääsee näkemään edes pienen pätkän leikattutta materiaalia. Sitä alkaa hahmottaa mistä koko jutusta on kyse. Jos näkemäänsä on tyytyväinen, projekti tempaisee mukaansa ja sen tekeminen on parhaillaan erittäin nautinnollista. Kannattaa varoa tekemästä liikaa, jos mahdollista niin kohtuu työmäärällä motivaatio pysyy korkealla. Motivaatiota ruokkii myös onnistumiset ja projektin eteneminen.

Yksintyöskentelijällä on valtava vastuu lopputuloksen kannalta. Kaikki riippuu itsestä ja lopputulos myös näyttää tekijälleen. Kukaan ei ole kertomassa millainen kuva tulisi valita ja kuinka leikata otokset. Kukaan ei ole tarjoamassa vaihtoehtoja toimintatapaa tai minkäänlaisia ideoita auttamaan. Välillä olisin kaivannut auttavaa kättä tai ammattilaisen apua, mutta se on osa yksintyöskentelyä ja asiaan oli totuttava. Jouduin moneen otteeseen ottamaan mietintä tuokioita, jotta saisin järjestettyä palaset päässäni paikoilleen.

Materiaalin välitarkastus auttaa myös keksimään koko ajan uutta tai löytämään uusia kuvakombinaatioita. Jos materiaalia ei katso tarpeeksi usein, voi tallentaa huomaamattaan liikaa samoja kuvakokoja ja tai haastatteluissa kysyä jopa samoja kysymyksiä. Koitin aina ennen kuvausten alkua rauhoittaa itseni ja selvittää itselleni mitä haluan tallentaa, mihin sen aikajanalla sijoitan, mitä kohtausta tulevat kuvat jatkaa ja miten siitä tulisi rakentaa eteenpäin.

Käsikirjoitus eli hyvin paljon haastatteluiden johdosta. Joskus haastateltavat vastasivat hyvin laajasti vastaten useampaan kysymykseen samalla, joten oli oltava tarkkana ettei tule jankattua samoja asioita vaan voi jo siirtyä aiheissa eteenpäin. Yleisestikin hyvä suunnittelu etukäteen ja projektin tilanteen tiedostaminen helpottaa tekemistä ja pystyt keskittymään paremmin.

4.1 Kuvaus

Vaikka kyseessä on dokumenttielokuva, halusin sen kuvakerronnan oleva elokuvallinen ja miellyttävän katsojaa. Monissa dokumenttielokuvassa kuvaus voi olla mitä vain koti-videosta uudelleenfilmatisointiin huipputason studiossa. Tässä dokumenttielokuvassa tarkoitus oli tallentaa todellisuutta yhden miehen ja muutaman kameran voimalla. Halusin kuitenkin kuvakerronnan olevan rauhallista ja laadukasta, yhden linjan mukaista.

Tekijän valinnat tulevat siis vaikuttamaan kaikin osin. Minkälainen kamera palvelisi parhaiten lopputulosta? Omien kameroiden kyky olisi vielä selvittettänä. Valon pelkäsinkin ehkä olevan pieni ongelma. Heikon valovoiman omaava objektiivi voi muodostautua suureksikin ongelmaksi.

Kameran valintaan vaikuttaa sen kuvanpiirto ja käytettävyys. Mikä sopii projektiin parhaiten? Kannattaa ihan ensin tutustua kameran tai kameroiden kuvausjälkeen. Jos käyttää useampaa kuin yhtä kameraa, tulee tarkistaa kuvien yhteensopivuus vaikka koeleikkauksilla. Kaikkien kameroiden kuvausjälki ei sovi saumattomasti yhteen, joten asiasta on hyvä varmistua ennen projektin aloittamista. Koeleikkaus on hyvä tehdä juuri haastattelutilanteesta, jossa kameroiden tyylierot editoidessa tulevat helpoiten esiin. Haastatteluthan ovat keskeisessä roolissa myös tässä dokumenttiprojektissa. Voi myös päättää, kuinka ja millä kuvituksen kuvaa vai yhdisteleekö siihen usean kameran jälkeä. Itse käytin pääkamerana järjestelmäkameraa, jonka kuvausjälki on hyvinkin erilaista verrattuna digitaalisiin videokameroihin tai actionkameroihin. Sain kuitenkin tyydyttävän kombinaation kahden kameran yhteistyöstä.

Joka vuosi kameroita arvostellaan filmijärjestöissä ja kamerayhtiöissä kategoriassa: maailman paras dokumenttielokuvakamera. Joka vuosi kärkikamerat koostuvat järjestelmä-, että digivideokameroista. Tästä onkin luettavissa, että molempia arvostetaan, mutta paremmuus ratketkoon käyttäjän käsissä, eli minkä kameran käytettävyys tuntuu dokumentaristista parhaimmalle. En myöskään usko onnistumisessa kenenkään tarvitsevan parhaita välineitä, vaan ammattitaidon ja parhaan elokuvan.

Käytin siis toisena ja tai efektikamerana GoProta, josta valitsin normaalisti erittäin laajan kuvan käyttämisen sijaan miltei normaalin kuvaustyylin, joka sopi järjestelmäkameran kuvan kanssa yhteen. GoPro tuo projektiin myös kuvauksellisesti rikkautta, erilai-

set kuvakulmat ja mahdollistaa haastattelun kuvaamisen kahdella kameralla kahdesta eri kulmasta, joita voi vielä vaihdella haastattelun kesken, joten editointi vaiheessa haastatteluihin saa enemmän syvyyttä. Haastattelut vaikuttavat laadukkaammilta. Viime aikojen saatossa GoPro on tullut toivottavasti jäädäkseen moneenkin dokumentt elokuvan tyylilajiin ja niiden kuvakerrontaan. Sillä pystyy hyvään videojournalismiin koonsa, helppoutensa ja kasan lisävarusteita ansiosta.

"Make visible what, without you, might perhaps never have been seen."

-- Robert Bresson, French Film Director

Ennen projektin aloittamista kannattaa määrittää itselleen kuvauksen tyyli ja kuvakoot. Kokonaisuuden hahmottaminen ennen projektin aloitusta helpottaa kuvausta ja sen jatkuvuutta. Itse asettamat säännöt kuvauksellisesti helpottavat editointia ja pitävät projektin tyylin ja kokonaisuuden samankaltaisena, eikä editointi vaiheessa tarvitse miettiä kuvien yhteensopivuutta niin paljoa. Leikkauspöydällähän voi tehdä vielä ihmeitä, mutta pitääkseen keikkausvaiheessa materiaalin kevyenä, on hyvä välttää liikaa kuvankäsittelyä.

Kuvauksen raja-alueet, jatkuvuuden ja kokonaisuuden hallinta. Toistuvat kuvakoot ja elementit kuvissa luovat dokumentille omaa maailmaa, jatkuvuutta ja syvyyttä. Nämä ovat tekijöitä joiden avulla teos saa oman näkönsä. Katsoja ei välttämättä edes huomaa tai pane merkille toistuvia tekijöitä, mutta se vaikuttaa katselukokemukseen ja siitä jäävään muistijälkeen.

Käytin jonkin verran lähikuvia tuodakseni ihmisen tutummaksi myös katsojalle. Toisaalta sitä piti varoa tekemästä liikaa, ettei jokainen ihohuokonen tule tallennettua. Jälkeenpäin ajatellen kuvausmetodini olivat hieman liiankin perinteisiä. Olen tyytyväinen lopputulokseen, mutta jälkeenpäin ajatellen olisi pitänyt kokeilla enemmän tyylejä, radikaaleja sellaisia, mutta pelasin enemmän varman päälle. (Korvenoja Pekka. 2004.)

4.1.1 Haastattelut

Haastattelut kuvasin pääasiallisesti Canon 60D:llä jalustalta. Vaihdoin haastatteluissa miltei joka vastauksen jälkeen kuvassa jotain, zoomia, pannausta tai syväterävyyttä, mutten vaihtanut asetelmaa tai jalustan paikkaa välttyäkseni suojavaivavirheiltä. Näin

myös sain mielestäni sopivasti vaihtelua kuviin ja leikkausskarvit oli helppo suunnitella kysymysten väliin. Haastatteluissa käytin myös GoProta, josta sai mukavia lyhyitä klippejä elävöittämään kuvakerrontaa. Pääkamera oli sijoitettu aivan silmieni tasolle ja hyvin lähelle päätäni, jotta haastateltavan katseensuunta oli mahdollisimman toivotun kaltainen. GoPro:ta asettelin monenlaisiin kulmiin haastateltavaan nähden. GoPro:lla kuvatut klipit leikkasin yleensä aika lyhyiksi, niin rohkenin hakea vilttejäkin kuvakulmia. GoPro:n kuvat olivat ehdottomasti parhaita kun kamera oli kiinnitetty johonkin. Käsivaralta laatu on hieman liian levotonta ja hyppivää.

4.1.2 Kuvitus

Kuvituskuvaukseni oli mielestäni hyvin suunniteltu. Tein jo etukäteen suunnitelmia kuvituskuvista, mutta suunnittelin ne aiemman kuvauskokemukseni kautta käyttäen ihan eri lailla käsiteltävää digivideokameraa, jota useinmiten pienissä tuotannoissa käytetään. Tällä kertaa minun oli todettava moni ideani huonosti toimivaksi kuvattaessa järjestelmäkameralla. Minun oli siis taisteltava tottumaani vakaaseen ja helposti kamera-ajoihin pystyvään käyttökokemukseni vastaan ja alettava käyttämään jalustaa aktiivisemmin mukana heikon käsiteltävyyden takia. Tämä ristiriita johti rauhallisiin haastattelukuviin ja villisti heiluviin kuvituskuviin, jotka ei sellaisenaan meinanneet sopia keskenään leikkauspöydällä.

Opettelin tehdessäni projektia kuvaamaan vakaasti käsivaralta järjestelmäkameralla. Tämä meinasi aluksi koitua kohtalokseni, koska en ollut tyytyväinen alun kuvitukseen. Harjoittelin järjestelmäkameran käsittelyä paljon käsivaralta, ja se onneksi alkoi näkyä jäljessä nopeasti ja motivaationi nousi jälleen entiselleen. Olen valokuvannut vuosia Canon 60D -järjestelmäkameralla, mutta videon taltiointi onkin täysin eri juttu. Sain jon- kun verran balanssia hankkiessani akkukahvan. Se toi kameraan lisää painoa, mutta paranti käsiteltävyyttä. Siitä sai erilaisia tukevan otteenkin akkukahvan avulla. Pikkuhiljaa kuvausjälki alkoi paranemaan. Mielestäni on ehdotonta käyttää kuvanvakaajalla varustettuja objektiivejä järjestelmäkameralla videota kuvatessa, jos meinaa ottaa käsivaralla kuvattuja otoksia. On myös olemassa paljon lisävarusteita käsittelyä parantamaan ja pieniä kiskoja lyhyisiin kamera-ajoihin.

4.2 Äänitys

Äänimaailman kanssa yksintyöskentelijälle asettuu rajoituksia. Esimerkiksi puomin käyttö on mahdotonta. Kannattaa siis keskittyä äänessä aina siihen tärkeimpään, eli puheeseen. Taustaääniä voi nauhoittaa erikseen ja lisätä jälkeempäin haastattelun yhteyteen. Myös äänessä, kuten monessa muussakin työvaiheessa, saa yksintyöskentelijä hieman lisätöitä ja useampia ääniraitoja kuin ryhmätyöskentelyssä. Haastattelut ovat tärkeitä ja useimmiten uniikkeja tilaisuuksia, joten session on onnistuttava kerralla. Kokemukseni perusteella en koskaan äänitä vain yhdellä mikrofonilla vaan asetan aina varalle toisen mikrofonin. Näin ollen haastattelu ei ole vain yhden mikin varassa, jos jokin menee pieleen. Joskus haastattelun tallennuksessa voi tapahtua häiriöitä kuten kahinaa tai muita häiriöääniä. Nämä kohdat on helppo korjata toisen tallennuksen äänillä. Myös äänimaailmalla kikkailu onnistuu, kun ääni on tallennettu useampaan lähteeseen.

Haastatteluissa keskityn täysin vain haastateltavan äänen taltiointiin. Efektit, taustat ja musiikki lisätään vasta lopuksi äänimaailmaa tukemaan, jos on tarvetta. Olen muutamaa kohdassa ottanut musiikkia käyttöön häivyttääkseni jonkun ylimääräisen äänen, joka on tullut syystä tai toisesta. Mielestäni äänityslaitte saa olla mahdollisimman yksinkertainen, koska se antaa tilaa keskittyä myös kuvaukseen ja haastatteluihin. Laatuhan on tärkeintä, mutta yksintyöskentelymetodilla ei kovin järeää kenttämixeriä kanneta. Zoomit H1 ja H4 soveltuvat hyvin kenttätyöhön.

En ole äänitöiden erikoismies. Äänityksen suhteen tarvitsen vielä lisää kokemusta; siksi väineiden valinta kohdistui varmoihin ja helposti käytettäviin laitteisiin. Virtalähteitä ei ollut äänittäessä mahdollista käyttää, joten valitsin paristoilla toimivat äänitallentimet. Huonona puolena nappimikissä mainittakoon, että paristoista alkaa virta loppumaan, aiheuttaa se säröä ääneen. Särön taajuus on häiritsevää, mutta erittäin matala, jota ei kuulokkeiden avulla kuvaustilanteessa meinaa kuulla.

Canon 60D:n oma mikrofoni on huonolaatuinen. Käytännössä aina tulee kytkeä erillinen mikrofoni kameraan. GoPro Hero2:n oma mikrofoni osoittautui täysin hyödyttömäksi. Ei ollut kovinkaan suurta eroa, oliko tuulisuojava tai sukelluskoteloa, kaikki äänimateriaali on täysin kelvotonta. Toivottavasti asia tulevaisuudessa paranee, koska GoPro kamerana on erittäin hyödyllinen ja kätevä tällaisessa projektivarustuksessa.

4.2.1 Haastattelut

Käytin aina haastatteluissa nappimikrofonia. Zoom H1 oli aina samalla varatallentajana. Näin ollen minulla oli aina haastatteluista kaksi erilaista tallennetta, joiden välillä pystyi leikkaamaan ääntä kuvan kanssa synkronisesti. Näin sai aikaan mukavan tila-vaikutelman. Alkuun en osannut huomioida tausta-ääniä tai niiden häiritsevyyttä haastatteluissa tarpeeksi hyvin. Osa äänityksistä meni pilalle, koska olimme liian lähellä merta ja aaltojen pauhu suhisi liian kovaa tai kova tuulenpuuska, aiheutti äänen särkemistä. Tämäkin asia korjaantui muutaman virheen jälkeen ja osasin kiinnittää huomiota taustameluun ja sen välttelyyn paljon paremmin.

Äänimiestä ikävoin paljon projektin aikana, varsinkin puomille olisi ollut tarvetta. Yksintyöskentelyssä ehkä juuri ääni on vaikein osa-alue. Äänitöiden suhteen on tarvittu vähäisen kokemuksen ja vaihtelevan laadun takia paljon mielikuvitusta ja jälkikäsitteilyä.

4.2.2 Taustat

Osan äänitaustoista tallensin roden yleismikrofonilla. Roden mikrofoni tarvitsee toimiakseen kameran ja on isompi ja painavampi kuin Zoom H1. Minulla kulki miltei koko ajan taskussani Zoomin äänitallennin, joten oli helppoa tallentaa ääniä missä vain. Yksi sormiparisto, pieni kahva ja tuulisuoja kuminauhalla riitti kalustoksi. Kahvan tein pienestä kolmijalasta ja teipistä. Syynä oli Zoomin h1:n käsittelyäännet, jotka herkkä mikrofoni tallentaa. Ilkeää natinaa ja narskuttelua tuli jos nauhuria käsitteli suoraan muovisesta rungosta kiinni pitäen. Nauhurissa on normaalikierteet jalustaa varten, joten kahvan lisäys poisti kaikki käsittelyn äänet, kun runkoon ei enää tarvinnut koskea.

Vaikken käyttänytään itse dokumenttielokuvassa paljoakaan äänitehosteita tai taustaäänityksiä, oli mukava sivuprojekti äänitellä kaikkea mikä tuntui sen arvoiselta. Sainkin hankittua hyvän äänikirjaston matkan aikana. Tämän dokumenttiprojektin äänimaailman lisäksi tallensin tuhansia eri ääniä, jotka nimesin ja arkistoin tulevaisuutta varten. Mielestäni jokaisella dokumentaristilla tulee olla erittäin kattava äänikirjasto, joka on selkeästi kategorisoitu ja nimetty. Koskaan ei tiedä mihin niitä tulevaisuudessa voi käyttää.

4.3 Musiikki

Musiikin käyttö dokumenttielokuvassa on haastavaa. Ei tulisi käyttää liikaa, muttei liian vähääkään. Perinteisessä dokumenttikerronnassa musiikkia on erittäin niukasti. Omasa teoksessani ajattelin musiikin sopivan dokumentin aiheeseen sekä ääni ja kuvamaailmaan erittäin hyvin, joten käytin musiikkia poikkeuksellisen paljon. Osa haastateltavista sattui vielä olemaan muusikoita, joten heidät tapasin aina instrumentin kanssa. Nauhoitinkin muutamia sessioita tukemaan kuva ja äänimaailmaa. Yhdistin myös musiikkisessioita haastattelujen väliin kuvitukseksi, mikäli haastateltava soitti jotain instrumenttia.

Oli hienoa huomata musiikin yhdistävän ihmisiä, kuten se yhdisti dokumentissäni kokonaisuutta. Kolme henkilöä, joita olin jo haastatellut, tulivat tervehtimään minua ja se muuttui pian jammailusessioksi, johon osallistui muitakin. Tämä oli mahtava tilaisuus tallentaa haastateltavien soitantaa, musisointia ja yhdistää se materiaali haastatteluihin kuvallisesti ja myös äänimaailmallisesti.

Valitsin dokumentin musiikki teemaksi vain akustista musiikkia. Minimalistista kitarointia ja tallensin reissun päällä tapaamieni ihmisten soitantaa. Ennen reissun alkua nauhoitettiin banjoa ja akustista kitaraa studiossa dokumenttielokuvaa varten. Näin ollen musiikin tyyliä oli jo valittu ja siitä oli helppo jatkaa. Koko Intian matkan aikana tuli äänitettyä usean eri instrumenttien soitantaa ja useamman ihmisen jami-sessioita. Erittäin sopivaa äänimateriaalia dokumentin tyyliä ajatellen. Banjo ja viulu kombo, sekä haitarinsoitto olivat mieleen painuvimmat.

4.4 Ohjaus

Ohjaajana tekijän tulee olla valmis hallitsemaan tilannetta. Tarvitaan kyky hahmottaa tilanne ja sen mahdollisuudet. Esimerkiksi aika on monissa kulttuureissa hyvin suhteellinen asia. Suomessa on totuttu noudattamaan aikatauluja, mutta maailmalla voivat aikataulut heittää tuntikausilla. Aikamääre voi olla tarkan kellonajan sijasta vaikkapa "auringon noustessa" tai vaikka "lounasaikaan". Aina ei kaikkea voi kontrolloida, vaan tulee

osata kontrolloida niitä osa-alueita, joita pystyy ja jotka ovat tärkeimpiä. Tilanteeseen sopeutuminen ja tärkeysjärjestyksen asettaminen on ehdotonta haastavissa tilanteissa. Tulee aina muistaa, mitä tilanteessa tarvitsee, ja keskittyä tallentamaan ne asiat huolellisesti. Ohjaajan rooli tulee omaksua ja käyttäytyä sen mukaisesti. Auktoriteetti tulee kokemuksen myötä ja tilanteen hallinta paranee projektin edetessä loppua kohden. Kokonaiskuva selkiytyy ja näin ollen tekijä osaa keskittyä vain oleelliseen ja jättää toisarvoiset seikat sikseen.

Itselläni huomasin suuren kehityksen projektin aikana niin kutsuttuna ohjaaja-persoonana. Aluksi olin liian ujo ja myötäilevä, epävarma jännittäjä. Lopuksi ohjaajan rooli alkoi tuntua mukavalta ja sen myötä ammattimaisemmalta, ja se näkyi lopputuloksessa. Se, että tietää mihin pyrkii ja miten, antaa itseluottamusta. Ohjauksessa kehittyy parhaiten vain tekemällä. Aikaansaannoksia kannattaa kritisoida ja reflektoida ohjauksen kautta ja samalla miettiä, miten hyvään lopputulokseen on päästy ja kuinka ohjaus siihen vaikutti. Ohjaajan rooli onnistuneessa haastattelussa on yllättävän suuri, kun katsoo kokonaisuutta.

Jonkin kohtauksen editoinnin jälkeen on hyvä pysähtyä ajattelemaan, mitä tuli tehtyä oikein ja mitä voisi tehdä eri tavalla. Kannattaa muistella miten hyvään lopputulokseen päästiin ja oppia huonoista kohdista, mitä tai miten ei tule enää tehdä. Hyvä ohjaaja ohjaa niin, että saa haluamansa tai visionsa onnistumaan. Pitää uskaltaa pyytää ja ohjata uskaliaasti.

4.5 Toimittaminen

Valmiita kysymyksiä kannattaa olla valmiina pitkä liuta haastattelua varten, mutta mitään kysymyslistaa tai kaavaa ei kannata noudattaa liian tarkasti. Kysymykset tai niiden muodot saattavat muuttua haastateltavien kohdalla. Jätä siis tilaa improvisaatiolle ja tilanteeseen sopivimmilta tuntuville kysymyksille. Jotkin aiheet sopivat paremmin toisille ja joillekin taas ei. Hyvään journalismiin kuuluu tilanteen lukutaito ja kyky havainnoida mistä asioista haastateltavalta saisi hyviä vastauksia ja mistä aihe-alueesta kukin mielellään puhuu ja on kiinnostunut. Kaava, joka toimi jonkun kohdalla saattaa osoittautua seuraavan kohdalla täysin hyödyttömäksi ja turhaksi. Kuulostele siis tilannetta,

haastateltavaa, olosuhteita ja tarpeita dokumentin eteenpäin viennin auttamiseksi. Elä tilanteessa ja koeta hahmottaa kokonaisuus. Huomasin itse sortuvani kysymään samoja kysymyksiä haastateltavilta varmistaakseni jonkin aihealueen vastauksien hyvyyden, kun olisi jo voinut siirtyä aiheissa eteenpäin ja esittää eri kysymyksiä ja näin ollen edistää dokumentin sisällön laajuutta.

Toimittajan rooli dokumenttielokuvani lopputuloksessa on täysin näkymätön ja äänetön. Toimittaja on kameran takana oleva kaveri, jolle ihmiset kertoo tunteistaan ja keskustellaan elämästä ja iloista Intiassa. En halunnut itseäni millään tavalla esille, eikä se olisi sopinut kokonaisuuteenkaan. Vaikka projektissa olisi ollut erillinen toimittaja, olisin piilottanut hänet myös täysin. Toimittajalla on silti iso rooli projektissa sillä haastateltavien vastaukset ja niiden sisältö kuljettavat tarinaa eteenpäin. Mietin aina paljon kuinka ja miten asetan kysymykseni, että saisin vastauksen siinä muodossa mitä haen jatkuvuuden kannalta.

Yleensä järjestin haastattelutilanteen niin, että olimme aina suhteellisen lähellä toisiamme vaikkakin vastakkain. Huomasin kun etäisyyttä oli enemmän, katsekontakti saattoi heiketa ja katse saattoi alkaa harhailla enemmän. Kun etäisyyden piti lähellä, oli katsekontakti paljon intensiivisempi ja tunnetilat tulivat paremmin luettaviksi kasvoilta. Ei tietenkään tarvitse olla ihan sylikkäin, mutta huomasin saman eron sekä miesten että naisten kanssa.

4.6 Leikkaaminen

Editointityylejä on monia. Jo ennen projektin alkua kannattaa suunnitella jonkinlainen tyylikartta. Tutustuminen onnistuu ihan katsomalla erilaisia dokumentteja, elokuvia tai sarjoja. Tekijän tulee kartoittaa kameroiden piirtojalkei ja tehdä koeleikkauksia. Kun tyyli on löytynyt, kannattaa sitä ylläpitää koko dokumentin ajan tyylin, yhtenäisyyden ja kokonaisuuden määrittämiseksi. Teoksesta tulee tekijän näköinen, jossa valinnat ja opit näkyvät jälkikäsitteilyvaiheessa erittäin selkeästi. Liian kriittinen omille piirteilleen ei kannata olla, vaan käyttää niitä piirteitä hyväksi. Näin kokonaisuudesta tulee yhtenäinen ja elokuvamainen, joka noudattaa sääntöjä ja tyyliä sanattomalla sopimuksella. Kaikki oppimasi tulee näkymään tuotoksessa väistämättä. Myös kehitys ja uudet opit nousevat esille materiaalin katselussa.

Toistuvaan tyylin on helppo leikata tyylistä poikkeavia klippejä, jotka elävöittävät teosta. Ikään kuin ensin kannattaa tehdä ehjä kokonaisuus niin pääsee sitä rikkomaan. Mielestäni yhtenäinen tyyli on hyvä omaksua, jotta kokonaisuutta voi rikkoa tietoisesti ja valita kuvat ja niiden koot sen mukaan, kun jo tiedostaa mikä on se normaali. Itse valitsin dokumentti-elokuvaani erittäin lämpimän värimaailman, realistisen värimaailman, joka oli myös vallitseva luonnostaan. Kuvan sisältö myös tuki värimaailmaa. Haastateltavat oli yleensä hieman hikisiä, hymyileviä ja aidosti innostuneita. Aurinko paistoi, kaunista luontoa ja toistuvia elementtejä kuten hiekka, vähät vaatteet, iloisuus ja ympäristön askeettisuus. Kaikkien näiden värimaailmaan vaikuttavien tekijöiden yhteissumma oli erittäin lämmin ja harmoninen.

Editointivaiheessa vain muutama kuva siellä täällä kaipasi hienoa värisäätöä. Alkuperäinen tunnelma tallentui todella hyvin materiaaliin ja keinovalolle ei ollut missään vaiheessa tarvetta. Pimeällä en vain kuvannut. Se ei mielestäni sopinut teemaan, eikä siihen olisi ollut resurssijakaan. Mukanani oli vain pieni kuvausvalo ja taskulamppu. Leikkauspöydällä valaistus nousee esille yllättävän paljon ja se hankaloittaa kuvien yhteensopivuutta. Ennalta ajatellut kuvien yhdistämiset ei toimikaan suuren väri tai kontrasti eron takia. Silloin voi turvautua värien korjaamiseen tai kokeilla yhdistää jotain muuta kuvaa. Ihan projektin alussa kun pitää kokeilla eri tyylejä ja tehdä koeleikkauksia, jos haluaa leikkauksellisesti joitain toistuvia elementtejä. Olisi suotavaa leikkaus elementtien kannalta, että toisto jatkuisi alusta loppuun, ehjemmän leikkauskokonaisuuden saavuttamiseksi. Myös dokumenttielokuvan alku tai loppu kannattaa leikata mahdollisimman pian, niin jommastakummasta päästä on helppo lähteä jatkamaan työskentelyä.

Suosittelen myös tekemään jonkinlaisia kuvakäsikirjoituksia. Ainakin aluksi se helpottaa muistamaan suunniteltuja kuvakokoja kohtauksen sisältöön. Projektissa on niin monta asiaa muistettavana, että kaikki ennakkosuunnittelu on hyväksi lopputuloksen kannalta. Jos vaikka lähdet kuvaamaan jotain kohtausta ja unohdat sen viimeisen kokuvan maisemasta ottaa siihen loppuun, ei asiaa saa enää myöhemmin korjattua ja se jää vaivaamaan. Itse kirjoittelin vihkoon myös klippien numeroita ja kuinka suunnittelin sen leikkaavani jos esikatselussa tuli ideoita. Tämä nopeutti materiaalin läpikäymistä ja klippien järjestelyä. Numeroin myös joitain klippejä kohtausten mukaan, joten ne oli helppo järjestellä editointivaiheessa leikkauspöydälle.

4.7 Tuottaminen

Ensinnäkin tuli alkaa keräämään rahaa ja myymään omaisuutta. Saadakseen oli luovutettava jostain. Myö osa perheestäni ja tuttavistani tuki hankettani. Budjetti ei ollut suuri ja se saatiin kasaan. Kyse oli enimmäkseen oman tahtoni toteuttamisesta ja pitkään tarvittu kalusto löytyi omasta takaa, joten pystyin lähtemään matkaan ilman suurempia hankintoja, eikä oppilaitokselta tarvinnut lainata mitään. Tämä helpotti suuresti, koska kaluston suhteen ei tarvinnut ajatella kompromisseja, vaan se oli hommattu juuri tällaista käyttötarkoitusta varten. Näin minun ei tarvinnut ajatella kalustovuokria tai aikataulutettuja palautuspäivämääriä. Myös kaikki välineet olivat jo ennalta tuttuja, joten käytön opetteluun ei tarvinnut varata aikaa.

Haastattelupaikkojen valinta ja aikataulutus. Pysin järjestämään haastattelut aina samoihin aikoihin päivästä valaistuksen takia. Suuren osan päivästä aurinko oli todella kirkas ja sitten aurinko laski yhtäkkiä. Paras hetki oli siis tunti pari ennen auringonlaskua. En käyttänyt mitään lisävalaistusta enkä filttäreitä. Itse projektissa en tullut paljoa ajatelleeksi tuottajan roolia. Tuntui enemmän toimittajan hommilta sopia ja tehdä haastatteluita ja runonluentaa.

Intiassa on edullista asua ja matkustaa. Se mahdollisti pitää välipäiviä ja ottaa välillä rennosti. Välillä laskin, että on suurinpiitein pysytty budjetissa. Rahallisesti kaluston lisäksi ajattelin esimerkkinä Intiaan kahden kuukauden kuvausmatkaa. Elinkustannukset olivat yhteensä noin 2000 euroa lennot sisältäen. Rekvisiitta ja lavastehankintoihin meni muutaman kynttiläpaketillisen verran. Virkistystoimintaan haastateltaville tarjottuja virvokkeita noin 20 euroa. Tuottajan rooli eli siinä taustalla koko ajan, vaikken sitä niin ajatellutkaan. Tuottaja pääsee sitten enemmän rooliinsa elokuvan jälkikäsitteily ja markkinointivaiheessa: ottamaan yhteyttä tv-yhtiöihin, dokumenttielokuvafestareille ja kaupittelemaan dokumenttielokuvaa pitkin maailmaa. Jätin reissun päällä tuottajan roolin pois, palatakseni siihen sitten myöhemmin. Keräsin tarvittavat luvat, nimet ja paperit. Tuottaja jatkaa kotiutumisen jälkeen ja hoitaa paperiasiat kuntoon, Tuotanto varmistaa asioiden laillisuuden.

4.8 Käsikirjoittaminen

Käsikirjoitustyyliä on erittäin monta. Ei kannata pakottaa käsikirjoitusta mihinkään muottiin vaan tehdä siitä juuri sellainen, mikä parhaiten toimii ja tukee projektiasi. Oma käsikirjoitukseni projektiin eli erittäin paljon ja muokkasin sitä todella useaan kertaan. Aluksi käsikirjoitus olikin lähinnä ranskalaisia viivoja, jossa kartoitin raja-alueita ja muita aiheviivoja. Tarkennuksia lisäsin matkan varrella. Huomasin ettei kannata tehdä liian yksityiskohtaisia suunnitelmia, koska etukäteen on mahdotonta tietää tai ennakoida kaikkea.

Nimesin tämän projektin käsikirjoituksen "flying script", koska se muuttui ja eli koko projektin ajan. Käsikirjoituksen eläminen ja kesken projektin muokkaus ei yleensä ainaakaan nopeuta leikkausprosessia. Mitä löyhempi käsikirjoitus, sitä helpommin se kostautuu leikkaupöydällä ja edessä voi olla loputon valintojen viidakko. Mitä tarkemmin teet ja toteutat käsikirjoitusta, sitä helpompi materiaalia leikatessa on käsitellä. Minun käsikirjoitus oli konkreettisesti käsikirjoitettu ruutuvihko täynnä kaikenlaisia muistiinpanoja ja huomioita, jonka tulkinta muiden silmissä olisi ollut miltei mahdotonta. Vihkonen toimi käsikirjoituksen lisäksi myös muistiinpano-välineenä ja ajatusmuistiona, sekä yhteystietojen keräysvälineenä.

Muista aina tehdä muistiinpanoja matkasi varrella. Missä vain kuljetusvälineessä istuessa tai vapaapäivää viettäessä on aikaa miettiä kuvakulmia tai asioita, jotka inspiroivat sinua. Ne on helppo kirjata ylös samantien ja toteuttaa myöhemmin. Kun muistiinpanoja ja kameraa pitää aina lähellä, ei tarvitse harmitella jälkepäin, ettei saanut tallennettua jotain hyvää hetkeä tai kirjoitettua kuningas-idea ylös, koska aamulla se voi olla jo unohtunut.

Poikkeuksena normaalista dokumenttielokuvatyylisestä, tässä tapauksessa ei toimittajaa, eikä kysymyksiä tuotu esille millään tavalla. Johdattelin tarinaa eteenpäin järjestämällä vastaukset tahtomaani järjestykseen, joten aiheesta toiseen siirtyminen vaikutti luonnolliselta. Halusin kerronnan tapahtuvan ilman toimittajan läsnäoloa ja onnistuin mielestäni hyvin. Toimittajan ja kysymysten piilottaminen toi dokumenttielokuvaan mielenkiintoisen uudentuntuisen vivahteen. Aivan kuin uusi kerrontatyyli olisi syntymässä. Toivon olevan myös yksi elementti, millä pyrin pois täysin perinteisestä dokumenttielo-

kuvakerronnasta. Käsikirjoitus perustui alun perin haastattelujen kysymysten asettamaan järjestykseen. Käsikirjoitus muuttui sitä mukaan kun aloin tehdä haastatteluja. Haastateltavien vastaukset kantoivat tarinaa eteenpäin kuin omalla painollaan. Haastattelut myös johdattivat välillä käsikirjoituksen ulkopuolelle ja sitä kautta kerronta sai uusia suuntia. Tässä tapauksessa projektia ei olisi voinut pakottaa liian tarkkaan käsikirjoitukseen. Samoja vastauksia haastateltavilta tuli niin laajalti. En osannut odottaa tällaista avautumista heiltä. Joka kysymyksellä sain aina enemmän kuin toivoin. He toistivat paljon samoja asioita haastatteluissa. Ajattelin kysymysten olleen syynä ja muokkasinkin niitä.

Toisto vastauksissa monnessa haastatteluissa aiheutti pienen palvaverin itseni kanssa. Haastattelu kysymyksien oli tarkoitus johdattaa tarinaa eteenpäin, eikä pitää paikallaan. Parasta ratkaista ongelma ja miettiä kuinka väistää toistoa ja muotoilla kysymykset tukemaan tarinan eteenpäin vientiä.

4.9 Materiaalin hallinta

Siinä vaiheessa kun kuva-, ja ääniklippejä alkaa kertymään reilummin, on aika alkaa nimeämään klipit yksitellen ja kansioita ne selkeästi. Tämä helpottaa työskentelyä huomattavasti. Itse nimeän klipit yleensä lokaation nimellä ja lisään jonkin yhden tai pari sanaa, josta muistan kyseisen klipin. Joskus kohtausta tehdessä nimeän klipit kohtausten nimellä ja editointijärjestyksen mukaan numeroilla.

Esimerkkinä Gokarna_MichelleHaastis tai Varanasi_Babat3. . Tyyli on vapaa, tärkeintä, että se yhdistää mielessäsi oikeat piuhat ja tuo mieleen kyseisen klipin. Minulla on aina myös "Ehkä-kansio", josta voi tarkistaa aina uudelleen sopiiko joku klippi mukaan. Kaikki turha suoraan roskakoriin. Epäonnistuneita on turha säästellä, materiaalia kertyy miltei aina niin paljon, että sen hallinta vain vaikeutuisi entisestään.

Jos klippejä ei nimeä mitenkään, joutuu ne selaamaan uudestaan ja uudestaan, mikä aiheuttaa turhautumista. Järjestelmällinen nimeäminen helpottaa ja nopeuttaa työtä. Löydät nopeasti etsimäsi, eikä editointi takkaa klippien selailun vuoksi.

5. Haastateltavat

Strategiani tutstua ihmisiin ennen haastattelua toimi erittäin hyvin. Kaikkien kanssa haastattelut tuntuivat oikein luontevilta ja rennoilta. Jännitys haastattelijan ja haastateltavan välillä katoaa olemattomiin pienellä tutustumisella ja rennolla asenteella. Myös rauhallisuus haastattelun aikana on hyvä pitää yllä. Joskus se on hankalaa, kun pitää tarkkailla samaan aikaan ääniä ja kuvaa. Vaikka mikä menisi pieleen, älä näytä hätään-tyneeltä tai hermostu. Ota rennosti, näin haastateltava pysyy rauhallisena ja tilanne hallinnassa. Huomasin selkeästi kuinka alun kangertelujen jälkeen haastattelut alkoivat sujua paremmin, enemmän keskustelumaisesti. Yllätin itseni toimittajana ja sain ohjatua monia haastattelutilanteita todella syvällisiin aiheisiin ja tunteikkaisiin keskusteluihin. Moni sanoikin, että kanssani on helppo ja mukava tehdä haastattelu.

Kannattaa kiinnittää huomioita haastateltavia valitessa. Riippuen dokumenttielokuvasta, haastateltavia valitessa tulisi ajatella keneltä saisi rakentavia vastauksia dokumenttielokuvan tarinnan rakentamisen avuksi. Jossain projektin vaiheessa voi törmätä tilanteeseen, missä haastateltavat toistavat itseään tai toisiaan. Tässä vaiheessa pitää vaihtaa kysymyksen suuntaa tai muotoja. Osata ohjata tilanne takaisin raiteille.

5.1 Haastateltavien valmistelu

Tutustu heihin niin hyvin kuin mahdollista. En tarkoita liikaa utelua vaan ystävällistä sitoutumista toiseen ihmiseen. Kun jonkin sortin side on kehittynyt välillenne, on haastattelun teko paljon helpompaa. Haastateltava on rennompaa ja tuntee olonsa kotoisaksi. Rauhallisuus kannattaa aina ja ole haastateltavalle läsnä vaikka samaan aikaan puuhaatkin teknisiä vempaimia kuntoon. Itse olen monesti ennen haastattelua tehnyt jonkin pienen eleen rentouttaakseni haastateltavaa. Ele voi olla mikä vain, whisky-paukusta ja ulkonäön kehumiseen. Mikä vain saisi kohteen rentoutumaan. Tilannetta ei kannata muodostaa liian vakavaksi vaikka aiheet olisivatkin. Virheet ja mokaukset kuuluvat asiaan ja niistä voi tulla jopa parhaat otokset. Itse dokumentaristin pikkumokatkin keventävät tunnelmaa, kunhan eivät pitkitä tilannetta liikaa. Ihmisiähän me kaikki olemme eli vältä liian teknistä suorittamista haastateltavan läsnä ollessa.

Muista aina kertoa projektistasi ja ole kohtelias. Jätä itsestäsi hyvä vaikutelma ja ota yhteystiedot. Arvosta heidän panostaan projektissasi. He ovat kuitenkin antaneet sisältöä itse dokumenttielokuvaan. Itse pidän useisiin haastateltaviin yhteyttä ja pitäähän se valmis tuotos lähettää mukana olleille. Ensi projektiin hommaan käyntikortin. Todella moni kiinnostui aiheesta ja he halusivat nähdä valmiin teoksen. Eli vielä käyntikortit ja nettisivut ensi kerraksi.

5.2 Dokumenttielokuvassa haastateltavien kysymyksiä

Sandra's questions; 11/12 Ganga cafe 16.30

What was your situation before going abroad?

What were the reasons why you left home?

What are the biggest faults at your home country and culture?

How did your trip meet your expectations?

What have learned while traveling or staying in India?

Compare your life at home to life here in India?

Has traveling changed you and how?

What are the biggest issues in western culture? Can you name some?

What would you say to people who would want to leave abroad and change their lives, but it is too comfortable to be at home couch watching television?

Subscribe India with 5 words?

Edellä mainitut kysymykset ovat esimerkkejä erään haastateltavan kysymyksistä. Halusin ihmisten kuvailevan hyvin paljon tunteita ja elämää Intiassa. Tavoitteenani oli joidenkin haastateltavien kohdalla saada paljon adjektiivejä. Näin sain haluamiani kuvailua kohtauksiin, joiden tarkoitus oli ikään kuin piirtää heidän ajatuksiaan katsojalle kuvan lisäksi.

6. Raakaleikkaus

Materiaalia kannattaa näyttää myös muille ja kysellä mielipiteitä. Oman materiaalin katsominen ja arviointi sokeuttaa tekijää pidemmän päälle. Kriittisyys omaa materiaalia kohtaan kasvaa, eikä tulkinta ole enää optimaalista itse dokumenttiä ajatellen. Itse huomasin olevani aivan turhan kriittinen materiaalia kohtaan, mutta muiden mielipiteet rauhoittivat minua ja laski itsekritiikkiäni. Näin ollen säästyin paljolta uusinta-otoilta. Mitä useammin näät materiaalin, sen yksityiskohdat alkavat häiritsemään. Itse pyrin ajattelemaan enemmän kokonaisuutta kuin yhden klipin onnistuneisuutta. Projektihan ei etene jos on liian kriittinen, sitä vain jää jumiin viilatessaan pieniä asioita. Tekijän tulisikin löytää itsensä kanssa tietty tasapaino kriittisyyden suhteen ja yrittää pitää sitä yllä koko projektin ajan.

Raakaleikatessa ei kannata karsia liian rankalla kädellä heti alkuunsa. Jos on yhtään epävarma materiaalin käytöstä, kannattaa se jättää ennemmin kuin poistaa. Klippien merkitys kasvaa projektin edetessä pitemmälle, jolloin on helpompi tehdä suurempia leikkauspäätöksiä. Mitä pidemmälle projektissa on edetty, sitä helpompaa materiaalin sijoittaminen on. Kuvat ikään kuin alkaa löytämään paikkansa itsestään palapelin täytyessä. Mitä nopeammin saat rungon ja pääelementit kerättyä leikkauspöydälle järjestykseen, sitä nopeammin pääset viilaamaan skarveja ja hienosäätämään kohtauksia.

“It’s great to get feedback, but you’re constantly questioning your own choices. You’ve got to be clear about ‘what is my vision? what are my intentions?’ — young, Claire (www-dokumentti), Desktop Documentaries.

7. Journalismi

Suosittelen aloittamaan tutustumalla paikallisiin tapoihin, kulttuuriin ja sääntöihin. Ei ole tyhmää kysyä ennen kuin loukkaa vahingossa joitain muun muassa kulttuurillisten erojen tai tietämättömyyden takia. Ota siis kohteesi perustiedot hyvin haltuun ja näin vältyt epämiellyttäviltä ja häkellyttäviltä tilanteilta. Monissa kulttuureissa kameran käyttö aiheuttaa hämmennystä. Kannattaa ottaa selvää etukäteen tai kysyä aina kuvauslokaatioissa paikallisilta onko hyväksyttävää kuvata, varsinkin jos sinulla ei ole paikasta, uskonnosta tai ihmisistä aiempaa kokemusta.

Itse jouduin ongelmiin Intiassa, Varanasissa. Kysyin kuvaamisesta usealta paikalliselta ja sain vastauksia sekä kyllä ja ei. Aloitin silti kuvaamaan kun hetken kuluttua löysin itseni paikallisten humalikkojen ympäröimänä, ketkä syyttivät minua pyhäinhäväistyksestä vaatien rahaa. Tilanne oli erittäin aggressiivinen ja uhkaava, kunnes toiset paikalliset tulivat väliin vetäen minut pois miesten keskeltä. He kertoivat miesten äärimmäisestä rahantekomenetelmästä, jossa uhri painostetaan maksamaan pyhäinhäväistykseen syytteellä suuria summia sakkoina. Moni kuvaaja on siellä kuulemma kokenut saman kohtalon.

Dokumenttielokuvan ero fiktiiviseen elokuvaan on, että teos perustuu totuuteen ja henkilöt ovat aitoja, eikä kehitettyjä hahmoja. Dokumenttielokuva käsite voi olla eri lähteistä luettuna hieman häkellyttävä, mutta perus periaatteena on pohjautuminen todellisuuteen. Totuutta ja todellisuutta tallentaessa sanoma muuttuu aina matkalla. Miten paljon, on tekijästä kiinni. Tekijä vaikuttaa todellisuuden ja sanoman välittämiseen jokaisella kuvalla, leikkauksella tai äänillä. Täytyisi siis pyrkiä huomioimaan sanomaa tukeva tyyli myös toteutustavoissa. Minkälainen kuva- ja tai äänimaailma tukee aiheitasi ja mitkä asiat johtavat harhaan tai vaikuttaa huonolla tavalla sanoman välitykseen.

Pyrin kuitenkin tässä kyseisessä dokumenttielokuvassa tallentamaan ja välittämään enimmäkseen tunteita ja tunnetiloja, joita henkilöt kokevat. Näin katsoja voi samaistua dokumenttielokuvan henkilöihin ja kuvitella itsensä heidän tilanteessaan. Rehellisyys journalismista jää yksintyöskentelijän harteille. Miten paljon kuva- ja äänikerronnalla manipuloidaan todellisuutta? Missä menee raja? Mitä kuvia tai ääniä korostetaan ja mitä häivytetään? Näitä kysymyksiä yksintyöskentelijä joutuu itselleen asettamaan ja pohtimaan. Kaikkii äänet, musiikki, kuvat ja leikkaus vaikuttavat katsojan kokemukseen. Mitä tekijä oikeastaan tahtoo välittää katsojalle? Mietin asiaa omalta kannalta ja

huomasin haluavani välittää ennen kaikkea hyvän ja onnellisen mielikuvan. Eli minulta-kin löytyi motiivi. Rikos ei kuitenkaan tapahtunut, koska haastateltavat olivat aivan mahtavia ja positiivisia henkilöitä. Onnellisuus tuli heidän kautta. Yleinen ilmapiiri oli aina erittäin positiivinen ja se tulee välittymään katsojille. Onnistuin myös tallentamaan erittäin paljon erilaisia tunnetiloja ja siihen olen erittäin tyytyväinen. Olin toimittajan roolissa todella arka alussa, mutta palautteen ansiosta itsevarmuuteni nousi ja uskalsin ottaa toimittajanroolia koko ajan enemmän haltuun.

8. Jälkityöt

Kun matka on ohi ja kuvaukset on purkissa, työt ei suinkaan ole vielä tehty. Jos matkan aikana on kerinnyt edes raaka-leikkaamaan materiaalia, helpottuu jälkityöt kummasti. Silloin dokumentin runko tulisi olla suurinpiirtein kasassa. Jos taas edessä on kovalevyllinen raakamateriaalia, minkä on osittain jo unohtanut, tulee työmäärästä moninkertainen. Tämän asian olen itse todennut muutamaan otteeseen. Kun kuvauspäivän jälkeen katsoo materiaalit, poistaa turhat otokset, niin kokonaisuuden hallinta on helpompaa. Jos dokumentin runko on reissun jälkeen valmiina, on erittäin miellyttävä jatkaa työskentelyä projektin parissa.

Sitten alkaa editoinnin hienosäätö loputtomien ratkaisujen ääressä. Tässä vaiheessa olisikin hyvä pyytää useampi ulkopuolinen katsomaan materiaalia ja kysymään heidän mielipiteensä monipuolisesti. Itselläni on tapana sokaistua kun kyseessä on oma rakas teos. Ulkopuolinen arviointi ja oma mielipide saattavat olla hyvinkin ristiriitaisia. Tässä vaiheessa kysytäänkin ammattitaitoa ja kykyä tehdä kompromissejä ja muutoksia.

Itse olin eniten pulassa äänitöiden kanssa. Jos joitan osa-alueita ei vielä tarpeeksi hyvin hallitse, kannattaa pyytää apua. Ole itse mukana työskentelyssä ja näin saat hyvää oppia samalla ja voit vaikuttaa lopputulokseen. Itselläni kesti aivan liian pitkään nöyrytyä ja pyytää apua äänitöiden kanssa. Tuhlasin paljon aikaa ja näin projektin eteneminen kärsi. Varsinkaan jos on kyse ensimmäisestä yksintyöskentelyprojektista, ei itselleen kannata olla liian ankara.

Sitten vielä typografiset valinnat jos niille on tarvetta. Itse yleensä käyttän tekstiä mahdollisimman hillitysti. Huono ja liika typografia yhdistettynä videoon saattaa vaikuttaa halvalta ja amatöörimäiseltä. Jos tekstitykselle on tarvetta, etkä itse osaa tulkata. Kannattaa yrittää saada tulkkaus paikan päällä. Suomessa suomentajat ovat erittäin kalliita ja näin ollen yleensä budjetin ulottumattomissa. Tulkkauksen voi pyytää useammaltakin henkilöltä, näin välttyä sanoman katoamiselta alkuperäisestä ja saat mahdollisimman tarkan käännöksen. (Majalahti, Jaana 2007.)

Dokumentti on tällä hetkellä miltei valmis muutamana eri versiona ja koitan saada sitä levitykseen. Nyt tulisikin astua tuottajan suuriin saappaisiin ja kaivaa itsestään se kaiteissa ollut myyntimies. Toivon, että itse dokumentti puhuu puolestaan, eikä taivuttelelutoja tarvita. Osalla suomessa toimivilla tv-kanavilla on vapaita slotteja ohjelmistossa, joiden kesto on ennalta määrätty ja todella tarkka. Minuuttimäärää ei voi ylittää eikä alittaa. Tässäkin tapauksessa riippuen esitystarkoituksesta, keston aikamäärän kanssa joutuu taistelemaan. Eihän kukaan haluaisi omaa teostaan supistaa tv-kanavan standartien takia, mutta dokumentintekijät törmäävät tähän usein.

Laitan esimerkkinä raakaleikatun 20 minuuttisen osion dokumenttielokuvastani tukemaan kirjallista tuotostani. Uskon myös joidenkin kirjallisten ilmaisujen avatuvan lukijalle ja katsojalle paremmin, kun on katsonut videon. Tässä versiossa on vielä paljon keskeneräistä, mutta mielestäni se toimii hyvänä esimerkkinä koko projektin luonteesta.

https://youtu.be/7ch4_RKCxwo

9. Filosofia

Matkustaessa ja työskentelyssä on todella monta osa-aluetta, joiden yhdistäminen järkeväksi, eteenpäin meneväksi kokonaisuudeksi vaatii tekijältä myös teknisen osaamisen lisäksi paljon mielenhallinnan taitoja. Ensimmäisenä tulee mieleen säilyttää oma mielenterveytensä. Mitä kauempana kotoa ja mitä erilaisemmassa ympäristössä tai kulttuurissa on, tulee odottamattomia asioita joihin ei voi varautua tai valmistautua mi-

tenkään. Ensimmäisen asiana tulee mieleeni kulttuurishokki, joka on jokaiselle tuleva oire tai vaihe. Kulttuurishokki voi pahimmillaan laittaa ihmismielen täysin lukkoon ja ihminen ei meinaa kyetä edes pitämään huolta itsestään. Voi olla myös ettei mitään oireita tule, koska oireet vaihtelevat henkilökohtaisesti. Olen tavannut paljon shokista kärsiviä ja oireet ovat laidasta laitaan. Yleensä shokissa on vielä monta vaihetta, jotka yksinkertaisuudessaan ovat alku-ihastus, kun kaikki tuntuu eksoottiselta, uudelta ja tuntuu kykenevänsä kaikkeen. Toinen ääripää on sairastua myös fyysisesti ja kokea ylityöpääsemätöntä koti-ikävää. Yksin työskennellessä itselleen voi antaa aikaa totutteluun ja tunteiluun, mitä ryhmässä, valmiiksi aikataulutetussa projektissa ei pysty.

Jetlaagi eli aikaerosta ja matkustuksesta aiheutuva väsymys on aivan normaalia, mikä menee ohi yleensä muutamassa päivässä. Anna itsellesi aikaa totuttautua uuteen paikkaan. Mitä erilaisempi kohdemaata ja kulttuuri kuin omasi, sitä kauemmin totuttamiseen menee. Yleensä tuotanto-yhtiöiden tarkoin aikataulutetut ulkomaan työkeikat ovat raskaita, Työt aloitetaan heti, eikä mieli kerkeä levätä.

Oman paikkansa kyseisessä paikassa tiedostaminen on tärkeää. Monissa kulttuureissa on hierarkioita, joita voi olla vaikea käsittää. Tästä voi opiskella etukäteen, mutta vasta kun sen kokee ja näkee alkaa sen todella ymmärtää. Aina tule muistaa, että on vierasta kulttuurista ja vierasta maasta, joten on erittäin yleistä tuntee itsensä ulkopuoliseksi. Tähän olen löytänyt keinoni tarkkailla ihmisiä ja heidän eleitänsä. Onko ystävällisyys vain tapa vain onko se aitoa? Näkevätkö paikalliset sinut vain kävelevänä lomipakkona vai onko heidän mielenkiintonsa sinua kohtaan aitoa kiinnostusta?

"Remember... filmmaking is an ART, not a science. The only way to TRULY learn how to make documentaries is..... to make documentaries. (www-dokumentti) Indie Wire.

10. Loppusanat

Koko dokumenttiprojekti oli itselleni erittäin kasvattava kokemus. Siinä opin tuntemaan itseäni paremmin ammatillisesti, että myös ihmisenä. Nyt tiedän paremmin osaamiseni jokaisen osa-alueen suhteen ja missä osa-alueissa tarvitsen kehittymistä. Vaatii ihmiseltä omistautumista hallita kaikki vaadittavat toimenkuvat ja vielä toteuttaa niitä yhtä-aikaa. Nykyajan tekniikka ja hintataso on mahdollistanut liikkuvan kuvaus- ja editointiyksikön kompaktiin kokoon ja kohtuuliseen hintaan. Tekijä voi toteuttaa mitä vain haluaa ja se on nykyään erittäin hyvä myyntivaltti työmarkkinoilla, jotka tv- ja elokuva-alalle ovat menossa yksintyöskentely suuntaan.

Yksintyöskentelyssä ja ryhmätyössä on suuret erot. Hyvät ja huonot puolensa. Kyseinen dokumenttiprojekti ryhmässä olis ollut täysin erilainen. Ne valinnat, joihin oli aina ennen ollut joku viisaampi tai kokeneempi tekijä, ne valinnat piti tehdä yksin. Työtavat olivat erilaiset ja monipuolisemmat. Sai ja joutui tekemään kaikki päätökset yksin. Ei kannata puhua työmetodien eroista, koska niitä on liikaa. Yksi yhteinen päämäärä niillä kylläkin on, projektin maaliinsaanti. Ryhmässä tietenkin joutuu olemaan ihmisten kanssa, mutta saa apua työtehtävissä. Joutuu kompromisseihin, mutta pystyy keskittymään tekemiseensä. Todella radikaali ero kun vertaa molemmin puolin työnkuvia. Hankala kuvaila kuinka asioita joutuu luovimaan. Tekijän tulee alkaa tajuamaan realiteetit ja haaveiden saavuttamiseksi se fakta, että kaikki on sinun harteillasi.

Projektin alussa materiaalin läpikäynti on erittäin tärkeää. Katso kuvaamasi ja tee koe leikkauksia. Näin varmistat kuvien sopivan ajatusmaailman lisäksi myös leikkauspöydällä toisiina. Huomaat myös oletko oikeilla raiteilla vai tarvitseeko jotain muuttaa tai tehdä erilailla. Olisi ikävää todeta muutaman päivän kuvausten menneen hukkaan jos jokin onkin pielessä ja kuvia ei voi käyttää. Kunhan on todennut alun lähtevän sujuvasti käyntiin kokonaisuutta ajatellen, niin voi alkaa rutinoitumaan valitulle kuvaustyylille. On aika ajoin hyvä pysähtyä tarkistamaan, ettei kuvaustyyli ole alkanut muuttumaan ja kaikki tallentuu myös teknisesti oikein.

Äänimaiseman maalaus on erittäin viehättävää tekemistä, mutta vaatii paljon lisätyötä kehittyä tahtomalleen tasolle. Aiempaa kokemusta kun ei ole samalla tavalla kuin ku-

vauksesta tai leikkauksesta. Kuvauksessa huomasin, että lopputulos näyttää paljon tekijältään. Tässä asiassa sisältöä olisi voinut rikastuttaa jonkun toisen näkemyksellä kuvalliseen kerrontaan, mutta opin laajentamaan osaamistani kuvaajana. Toivottavasti tarpeeksi. Kehitys ja tekijänä kasvaminen näkyivät lopputuloksessa. Hieman jäi vaivaamaan pelkät omat näkökulmat kuvallisesti ja journalistisesti, mutta se piirre kuuluu yksintyöskentelyyn. Opin sen, että tulee osata laajentaa omia näkemyksiä ja taitoa katsoa omaa tuotostaan ikään kuin vierain silmin. Uskoisin itsensä kritisoimisen vähenevän kokemuksen ja taitojen karttumisen myötä tai ehkä se vain pitää minut ryhdissä ja tekemään hyviä päätöksiä.

Yksintyöskentelyssä on sekä hyviä, että huonoja puolia. Ryhmänä saa paljon näkemyksiä ja ehdotuksia, kun taas yksintyöskentelyssä on valintojen edessä täysin yksin. Ratkaisuja ja päätöksiä on kyettävä tekemään ja vielä elämään niiden kanssa. On täysin erilaista työskennellä ryhmässä ja hoitaa oma hommansa hyvin, kuin vastata kaikista osa-alueista täysin itsenäisesti. Jos homma ei toimi, kaikki on ryhmänä vastuussa, mutta yksintyöskentelyssä ei ole ketään keneltä saisi palautetta, ohjeita tai käskyjä. Täytyy vain miettiä asiat itsenäisesti ja tehdä päätöksiä. Täytyy ajatella kokonaisuutta. Jos jokin kohta tökkii, siirrytään seuraavaan. Projektin täytyy edetä.

Eräs yksintyöskentelyn huonoista puolista onkin teknisen puolen laadun heikentyminen ainakin äänipuolella. Haastatteluissa sitä automaattisesti antoi huomiota tarinankerronnalle ja näin ollen yhtäaikaan äänien tarkastelu kärsii. Jos taas säätää äänien tasoja koko haastattelun, menee tarinat ohi ja haastattelu kärsii. Kuvaukseenkin tulisi keskittyä, joten lopputuloksessa näkyy näiden seikkojen summa.

Projektin myötä nousi erilaisia asioita esille mitä en osannut edes aavistaa. Esimerkkinä siellä päin maailmaa kuvaaminen luonnonvalolla tulisi kuvaukset ajoittaa noin 2 tuntia ennen auringonlaskua saadakseen parhaan valaistuksen. Tällaista arvokasta nippe-litietoa oppii vain tekemisen kautta. Olen matkustellut paljon, mutten koskaan ole ajatellut asioita videokuvauksen kannalta. Paljon asioita tuli opittua kantapään kautta, mutta arvokasta kokemusta kertyi. Nyt osaan jo hahmottaa kokonaisuuksia aivan uudella tavalla ja tiedän ammatillisia rajojani. Toivottavasti tämä opinnäytetyö auttaa muitakin innostumaan aiheesta ja toteuttamaan itseään missäpäin maailmaa tahansa. Täytyy todeta, että reissaavan yksintekijä dokumentaristin toimenkuva on kyllä haastavin ja vaativin toimenkuva, mitä olen itse tässä elämässäni kokenut, mutta myös antoisin.

Lähteet

Aaltonen, Jouku 2011. Seikkailu todellisuuteen. Like kustannus oy

Aaltonen, Jouku 2006. Todellisuuden vangit vapauden valtakunnassa. Dokumenttielokuva ja sen tekoprosessi. Helsinki: Like.

Korvenoja Pekka. 2004. TV-kameratyön perusteet. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.

Majalahti, Jaana 2007. Opinnäytetyö Yksintyöskentely, yksintekeminen työmenetelmänä av-tuotannoissa. Audiovisuaalisen mediatuotannon suuntaumisvaihtoehto. Stadia ammattikorkeakoulu.

Milonoff Tuomas, Riku Rantala, Lähdenmäki Ari 2007. Madventures – Kansainvälisen seikkailijan käsikirja.

Myllys, Hanna 2008. Opinnäytetyö, Yhden naisen orkesteri : miten yksintekeminen työmenetelmänä soveltuu dokumenttielokuvan toteuttamiseen?

www.desktop-documentaries.com/about-desktop-documentaries.html (www-dokumentti) 4.10.2016

www.documentarycameras.com/list-the-best-5-cameras-for-documentary-filmmaking/ (www-dokumentti) 1.11.2016

www.howtomake-a-documentary.com/documentary-tips/ (www-dokumentti) 14.9.2016

www.indiewire.com/2014/04/hot-docs-9-tips-on-how-to-make-your-first-documentary-27195/ (www-dokumentti) 30.6.2016

https://youtu.be/7ch4_RKCxwo (www-dokumentti) Raaka-leikattu versio dokumentista.

24.11.2016